

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΜΗ ΜΕΛΟΥΣ

ΙΣΤΟΡΙΑ.— Ἀνέκδοτα χειρόγραφα Ἀλεξάνδρου Ρίζου - Ραγκαβῆ, ὑπὸ Γεωργ. Δαΐου*. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ἀν. Ὀρλάνδου.

Ἐρευρῶν ἀπὸ τινος χρόνου τὴν ἱστορίαν τῆς Συναίας Ἀκαδημίας καὶ γνωρίζων ὅτι ὁ διακεκριμένος καὶ πολυμερὴς λόγιος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Ἀλέξανδρος Ρίζος-Ραγκαβῆς κατέβαλεν ἀόκνους προσπαθείας πρὸς ἴδρυσιν Ἀκαδημίας ἐν Ἑλλάδι, ἀπηρθύνθη εἰς τοὺς ἐγγόνους ἐκείνου Ἀλέξανδρον Ρίζον - Ραγκαβῆν, διαμένοντα ἐν Λονδίῳ, καὶ Νικόλαον Ραγκαβῆν, διαμένοντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τῶν ὁποίων ἐπληροφορήθη ὅτι κατέχουν πολλὰς ἐπιστολάς καὶ ἔγγραφα τῆς οἰκογενείας των. Ἡ προφορική καὶ γραπτὴ ἐπικοινωνία μου μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ραγκαβῆ, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνέπτυξα τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν πρὸς διάσωσιν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀξιοποίησιν γραπτῶν κειμηλίων, προερχομένων ἰδίᾳ ἐξ ἱστορικῶν προσώπων καὶ ἱστορικῶν οἰκογενειῶν τῆς πατρίδος μας, ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα, ὅπως οὗτοι δωρήσωσιν εἰς αὐτήν, καὶ δὴ εἰς τὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, τὰ κάτωθι χειρόγραφα τῆς οἰκογενείας των:

Α΄ ΔΩΡΕΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΡΙΖΟΥ - ΡΑΓΚΑΒΗ

1. Δέκα ἐπιστολαὶ τοῦ Ραγκαβῆ πρὸς τὸν Κωνστ. Σχινᾶν (1856 - 1857, φύλλα 20)

Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων, αἵτινες ἐγράφησαν ἰδίᾳ χειρὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου-Ραγκαβῆ, Ὑπουργοῦ ὄντος τῶν Ἐξωτερικῶν, καὶ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν φίλον του καὶ Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ καὶ Μονάχῳ Κωνστ. Σχινᾶν, ἄξιαῖ ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ 4η, 5η καὶ 7η.

Διὰ τῆς 4ης ἐπιστολῆς (5/17 Μαΐου 1856) ὁ Ραγκαβῆς συνιστᾷ εἰς τὸν Σχινᾶν, ὅπως οὗτος ἐνεργήσῃ μετ' ἄκρας περισκέψεως καὶ προφυλάξεως ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἀστυνομέυσεως τοῦ στομίου τοῦ Δουνάβεως, τὴν ὁποίαν διεκδικεῖ ἐξ ὀλοκλήρου ἡ Αὐστρία. Ἐπειδὴ δὲ καὶ αἱ κυβερνήσεις τοῦ Μονάρχου καὶ τῆς Βυρτεμβέργης ἔχουν συμφέρον νὰ ἐλαττώσωσι τὴν κατὰ τὸ στόμιον τοῦτο αὐστριακὴν ἐπιρροήν, θὰ πρέπει ὁ Σχινᾶς νὰ συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν, ἐν ἀνάγκῃ δὲ νὰ ταξιθεύσῃ ἐκεῖ ὑφ' οἰανδήποτε πρόφασιν, π.χ. «ὡς διερχόμενος δι' ἄλλο τι μέρος», καὶ ἐπιτύχῃ, ὅπως ἡ ἐπιπέτεια τοῦ στομίου κατανεμηθῇ ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν διαπλεόντων πλοίων ἐκάστης ἐθνικότητος, ὅποτε σημαντικὸν μέρος τῆς ἐν λόγῳ ἀστυνομέυσεως, ἀφαιρούμε-

* GEORG LAIOS, Unedierte Manuskripte von Alexander Rizo - Rangabé.

νον από την Αυστρία, ήθελε παραχωρηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα. «Αἱ δὲ προτάσεις αὐται, λέγει ὁ Ραγκαβῆς, ὠφελιμώτερον μοι φαίνεται, ἂν προέλθωσιν ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐπιτροπῆς, ὥστε νὰ μὴ κινηθῆ καθ' ἡμῶν ὑποψία.»

Εἰς τὴν 5ην ἐπιστολὴν (16/28 Ἰουνίου 1856) ὁ Ραγκαβῆς ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ Σίνας κατόπιν τῆς ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν τοῦ παρασήμου τῶν Ταξιαρχῶν θὰ εἶναι εὐχαριστημένος, καὶ προσθέτει τὰ ἐξῆς: «Ὁ τῶν Ἀνωτέρων Ταξιαρχῶν σταυρὸς ἐπιφυλάττεται δι' ὅταν, φέρ' εἰπεῖν, πέμψη τὸ σχέδιον τῆς Ἀκαδημίας καὶ ὅταν τεθῆ ὁ πρῶτος λίθος, ὅταν ὀπωσδήποτε γίνῃ νέα τις πράξις, δικαιολογοῦσα τρόπον τινὰ προβιασμόν, μόνον ὅπως τηρηθῆ ὁ τύπος, διὰ νὰ ἔχωμεν φραγμὸν πρὸς τοὺς ἄλλους.» Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ ταξιδίου τοῦ Ὅθωνος εἰς Βιέννην ὁ Ραγκαβῆς συνιστᾷ εἰς τὸν Σχινᾶν, ὅπως οὗτος προτείνῃ ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Βασιλέα ὅσα παράσημα νομίζει εὐλογον ὅτι πρέπει νὰ ἀπονεμηθοῦν εἰς τοὺς ἐκεῖ ὁμογενεῖς ἢ εἰς Αὐστριακοὺς, καὶ καταλήγει: «Σᾶς ὑποθέτω λίαν ἡσχολημένον διὰ τὴν παρουσίαν τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Ἡ δ' ἀκαταπόνητος δραστηριότης τῆς Βασιλίσσης μας ἀπασχολεῖ ἡμᾶς τὰ μέγιστα.»

Εἰς τὴν 7ην ἐπιστολὴν (23 Ἰουλίου 1856) ὁ Ραγκαβῆς γράφει ὅτι ἡ κυκλοφορηθεῖσα προκήρυξις τοῦ περὶ κατασκευῆς ὁδῶν καὶ ἀποξηράνσεως ἐλῶν ἐν Ἑλλάδι ἤλθεν εἰς γνῶσιν τοῦ ἐν Μονάχῳ τραπεζίτου Eichtal, ὁ ὁποῖος ἔγραψε σχετικῶς πρὸς τὸν Σίναν ἐρωτῶν αὐτόν, τί θὰ πράξῃ. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Σίνας, λέγει ὁ Ραγκαβῆς, ἀναλάβῃ τὰς ἐπικερδεῖς ἢ τοῦλάχιστον οὐχὶ ἐπιζημίους ταύτας ἐπιχειρήσεις, τότε θὰ ἐμψυχώσῃ «τοὺς διστάζοντας ἂν πρέπει νὰ ἐμπιστευθῶσι τὰ κεφάλαιά των ἐν Ἑλλάδι». Κατόπιν δὲ ἐπανερχόμενος εἰς τὸ προσφιλές του θέμα περὶ ἰδρύσεως Ἀκαδημίας συνιστᾷ, ὅπως ὁ ἰδρυτὴς δαπανήσῃ διὰ τὴν οἰκοδομὴν μόνον 300.000 δραχμῶν, τὰς δὲ ὑπολοίπους 500.000 διαθέσῃ πρὸς συντήρησιν τοῦ οἰκοδομήματος καὶ λειτουργίαν τοῦ ἰδρύματος. Θεωρῶν δὲ βεβαίαν καὶ προσεχῆ τὴν ἴδρυσιν τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ ἰδρύματος τῆς χώρας, ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Σχινᾶ περὶ τῶν πρώτων ἀριστίνδην αἰρετέων Ἀκαδημαϊκῶν.

2. Κώδιξ Ραγκαβῆ (1841 - 1887)

Πλουσιωτέραν καὶ σημαντικωτέραν ἱστορικὴν πηγὴν ἀποτελεῖ ὁ δωρηθεὶς κώδιξ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου-Ραγκαβῆ. Ὁ κώδιξ οὗτος εἶναι χαρτῆος, ἐσταχωμένος, διαστάσεων 22×17,5 καὶ ἀποτελεῖται ἐξ 149 φύλλων, γεγραμμένων καὶ ἐνδιαμέσως ἀγράφων. Ὁ δωρητὴς κ. Ἀλέξανδρος Ρίζος - Ραγκαβῆς, ὅστις ἡσχολήθη ἰδιαιτέρως μὲ τὸν ἐν λόγῳ κώδικα, ἠρίθμησε τὰς γεγραμμένας μόνον σελίδας, παραλείψας τὰς ἐνδιαμέσως ἀγράφους, καὶ ἐπέγραψε διὰ μολυβδίδος συνεχῆ αὐξοντα

ἀριθμὸν 1 - 210. Μετὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ γενομένην συνεχῆ ἀρίθμησην ὅλων τῶν σελίδων, γεγραμμένων καὶ ἀγράφων, ὁ αὐξὼν ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνῆλθεν εἰς 298. Ἄγραφοι σελίδες ἦσαν ἀρχικῶς ἐνενηκόντα τέσσαρες, καὶ δὴ αἱ ὑπ' ἀριθ. 59 - 62, 73 - 74, 76 - 78, 82, 95 - 116, 118, 120, 212, 230, 235 - 274, 276 - 292, 294. Ἐπὶ τῶν ὑπ' ἀριθ. 59, 82, 116, 120, 212, 230, 235, 292 ἀγράφων σελίδων, καθὼς καὶ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐπιφανειῶν τοῦ σταχώματος, ὁ δωρητὴς ἀνέγραψε τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον, καθ' ὃν περιῆλθεν εἰς χεῖράς του ὁ κώδιξ, σημειώσεις σχετικὰς πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην σελιδαρίθμησην, συσχετισμοὺς διαφόρων ἐν τῷ κώδικι ἐπιστολῶν, παραπομπὰς εἰς τὰ («Ἀπομνημονεύματα») τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου - Ραγκαβῆ κ.ἄ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν γεγραμμένων σελίδων προσέθεσεν οὗτος ἀξιολόγους σημειώσεις καὶ δὴ τὰς χρονολογίας, καθ' ἃς ἀνέγνωσε τμήματά τινα τοῦ κώδικος, ἐπικεφαλίδας σχετικὰς πρὸς τὸ περιεχόμενον ἐπιστολῶν τινων καὶ αὐθεντικὰς πληροφορίας περὶ τῶν ἐναλλασσομένων γραφικῶν χαρακτῆρων, ἦτοι περὶ τῆς γραφῆς τοῦ ὁμωνύμου πάππου του, τῆς μάμμης του Καρολίνας, τὸ γένος Skene, τοῦ πατρὸς του Ἀλεξίου καὶ τῶν θείων του Κλέωνος καὶ Εὐγενίου. Ἐπίσης ὁ κ. Ἀλέξ. Ραγκαβῆς παρενέβαλε καὶ ἐπεκλόγησε μεταξὺ μὲν τῶν σελίδων 132 - 133, 140 - 141, 212 - 213 καὶ 222 - 223 ἑπτὰ (7) ἀκόμη αὐτόγραφα τοῦ πάππου του, μεταξὺ δὲ τῶν σελίδων 196 - 197, 204 - 205, 210 - 211 καὶ 224 - 225 τέσσαρα (4) δακτυλογραφημένα ἀντίγραφα ἐπιστολῶν τοῦ χειρογράφου κώδικος. Τὰ παρέμβλητα φύλλα δὲν ἠριθμήθησαν.

Γενικῶς ὁ κώδιξ περιέχει: 67 σχέδια ἐπιστολῶν τοῦ Ραγκαβῆ, πολιτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιεχομένου, σχέδια ἰδρύσεως Ἐθνικοῦ Θεάτρου, Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ Ἀκαδημίας, ὀνομαστικὸν πίνακα τῶν 12 τέκνων του μετὰ τῆς ἡμερομηνίας τῆς γεννήσεως ἐκάστου, πίνακα τῶν ἀπονεμηθέντων εἰς αὐτὸν 12 παρασήμων, πίνακα ἐξόδων διὰ τὸν ἐν Ἀμαρουσίῳ κῆπὸν του, κατάλογον τῶν συγγραμμάτων του, ἰδίᾳ τῶν εἰς ξένας γλώσσας μεταφρασθέντων, κατάλογον τῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα οὗτος ἀνέγνωσεν ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα, βιβλιογραφικά τινα σημειώματα κ.ἄ.

Τὸ κύριον περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου κώδικος ἀποτελοῦν αἱ ἐπιστολαὶ τῶν ἐτῶν 1874-1887, καθ' ἃ ὁ Ραγκαβῆς διετέλεσε πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βερολίνῳ ἢ παρέμεινεν ἐκεῖ ἰδιωτεύων, καὶ εἰργάσθη, ἐπισήμως ἢ μὴ, μετὰ διαπύρου ζήλου ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ιδέας καὶ τῶν ἐλληνικῶν συμφερόντων, ἰδιαίτερος ὡσάκις ἐν τοῖς συνεδρίοις καὶ ἀνακτοβουλίοις τῆς Εὐρώπης ἐτίθετο ἐπὶ τάπητος τὸ περιμάχητον Ἀνατολικὸν Ζήτημα.

Εἰς τὰς ἐπιστολάς του πρὸς τὸν Βασιλέα Γεώργιον Α', ἀπάσας γαλλιστὶ γεγραμμένας (σσ. 21, 29, 35, 39, 41, 45, 152, 154, 181, 182, 185, 197, 204), πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς Ἀλέξανδρον Κουμουνοῦρον (σσ. 132-152, 160-171), Ἰωάννην καὶ Θεόδωρον

Δεληγιάννην (σσ. 121-123, 124-125, 205-207), Ἐπαμεινώνδαν Δεληγιώργην (σσ. 194-196), Χαρίλαον Τρικούπη (σσ. 228-229), πρὸς τὸν ἐν Πετρούπολει πρεσβευτὴν Βράϊλαν Ἀρμένην (σσ. 126-128, 157-158) καὶ πρὸς ἄλλα πολιτικὰ πρόσωπα ὁ Ραγκαβῆς διαπνέεται ἀπὸ τὴν ἀκράδαντον πεποίθησιν ὅτι οἱ Ἕλληνες λόγῳ παραδόσεως καὶ λόγῳ πνευματικῆς ὑπεροχῆς εἶναι οἱ φυσικοὶ κληρονόμοι τῶν Τούρκων ἐν τῇ Βαλκανικῇ καὶ ὅτι θὰ ἀποτελέσουν τὸ ἡγετικὸν στοιχεῖον ἐν αὐτῇ. Ἐπομένως ἡ ἐνδεδειγμένη κατὰ τὴν ἀποψίν του ἑλληνικὴ πολιτικὴ θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξῆς: Οἱ μὲν ἀλύτρωτοι Ἕλληνες νὰ συντονίζουσι τὴν δρᾶσιν των μετὰ τῶν ἀπελευθερωτικῶν προσπαθειῶν καὶ ἀγώνων τῶν γειτονικῶν Σλαβικῶν λαῶν, τὸ δὲ ἐπίσημον ἑλληνικὸν Κράτος, παρεσκευασμένον στρατιωτικῶς, νὰ παραμένῃ φαινομενικῶς οὐδέτερον καὶ νὰ συντονίζῃ τὴν στάσιν του συμφώνως πρὸς τὴν πολιτικὴν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, διὰ νὰ κερδίσῃ τὴν διπλωματικὴν νίκην (σσ. 172-178). Ἐπίσης συνιστᾷ, ὅπως τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐκλέγῃ μετὰ μεγάλης ἐπιδεξιότητος τοὺς εἰς τὰς βουλγαρικὰς ἐπαρχίας ἀποστελλομένους ἀρχιερεῖς (σ. 171).

Ἐτέρα πολιτικὴ ὑπόδειξις καὶ ὑπόθηκη τοῦ Ραγκαβῆ εἶναι ὅτι ἡ Ἑλλάς πρέπει νὰ προβληθῇ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Πρὸς τοῦτο ὅμως πρέπει νὰ αἰφνιδιάσῃ τὴν Εὐρώπην *par un coup de théâtre*, π.χ. διὰ τῆς συνάψεως ἐνὸς νέου δανείου πρὸς ἀπόσβεςιν τῶν παλαιῶν χρεῶν (σ.147), δι' ἐσωτερικῶν μεταρρυθμίσεων οἰκονομικῶν, στρατιωτικῶν, διοικητικῶν κλπ., δι' ἔργων προόδου, ὡς εἶναι π.χ. ἡ ἴδρυσις Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν (σ. 135), καὶ πρὸ παντὸς διὰ τῆς συγκροτήσεως μιᾶς Κυβερνήσεως ἰσχυρᾶς, ἐρειδομένης ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς συμποίας καὶ τῆς διαλλακτικότητος τῶν ἀντιπολιτευομένων κομμάτων. «Ὅταν τελῆται τὸ μυστήριον τῆς τύχης τοῦ Ἔθνους, γράφει ὁ Ραγκαβῆς εἰς μίαν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Κουμουνοῦρον (13/25 Αὐγούστου 1875), πρέπει ὡς προσερχόμενοι εἰς τὰ ἄχραντα μυστήρια διαλλακτικῶς νὰ συγχωρῶμεν ἀλλήλους, καὶ διότι εἶναι ὅσιον καὶ διότι εἶναι συμφέρον» (σ. 134). Μόνον ὑπὸ τιαύτας προϋποθέσεις θὰ ἐπανακτήσωμεν τὴν ὑπόληψιν τῶν Εὐρωπαίων, τοὺς ὁποίους «πρέπει νὰ βιάσωμεν νὰ μᾶς ἀγαπήσωσι πάλιν καὶ νὰ μᾶς σεβασθῶσι» (σ.133). Ἐχὼν δὲ ὑπ' ὄψιν του ὁ Ραγκαβῆς τὴν δύναμιν τοῦ τύπου καὶ γνωρίζων ὅτι, διὰ νὰ ἀναλάβῃ μία ἐκ τῶν ἐγκύρων εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων νὰ συνηγορῇ συστηματικῶς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν δικαίων της ἡ διὰ νὰ ἰδρυθῇ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μία ἐντελῶς νέα ἐφημερίς, ἀπαιτοῦνται μέγала χρηματικὰ ποσά, ὑποδεικνύει τὴν ἐφημερίδα «*Messenger de Vienne*», ἡ ὁποία ἐναντι μικρᾶς χρηματικῆς ἐνισχύσεως θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς δημοσιογραφικὸν ὄργανον τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ἐξωτερικῷ (σ. 158)¹.

1. Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνει καὶ εἰς ἐτέραν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν Στέφανον Σκουλούδη (13/25-9-1875), περιλαμβανομένην ἐν τῇ δωρεᾷ Νικ. Ρ. Ραγκαβῆ.

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν, τοῦ λόγου γινομένου περὶ τῆς Κρήτης, διαβιβάζει τὴν ἐμπιστευτικὴν πληροφορίαν ὅτι τὴν Μεγαλόνησον ἐποφθαλμιᾷ ἡ Ἀγγλία ἢ ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις προτίθενται νὰ καταστήσουν αὐτὴν ἀνεξάρτητον κρατίδιον ὑπὸ ἡγεμόνα τὸν Γρηγόριον Ὑψηλάντην (σ. 140).

Ὁλιγώτερον κατὰ ποσόν, ἀλλ' ἐξ ἴσου σημαντικὸν εἶναι τὸ πολιτιστικὸν περιεχόμενον τοῦ ἐν λόγῳ κώδικος.

Τρεῖς ἐπιστολαὶ τοῦ Ραγκαβῆ, μία πρὸς Κωνστ. Ζάππαν (27-1-1874, σσ. 11-20), μία πρὸς Γεωργάκην Βασιλείου (24-12-1874, σσ. 128-132) καὶ μία πρὸς Ἀνδρέαν Συγγρὸν (15/27-1-1887, σσ. 231-232) ἀναφέρονται εἰς τὴν ἴδρυσιν Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Εἰς τὴν πρὸς τὸν Ζάππαν ἐπιστολὴν, τῆς ὁποίας προτάσσεται ὀλόκληρον σχέδιον ἐκ 17 ἄρθρων περὶ ἰδρύσεως καὶ περὶ τοῦ ὅλου ὀργανισμοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου (σσ. 7-10), ὁ Ραγκαβῆς γράφει: «Εἰς τὴν ἐπίδοσιν τῶν ἐθνῶν τρία τινὰ κυρίως συντείνουσιν: ἡ πρόοδος τῆς ὑλικῆς ἐργασίας, ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἥθους καὶ τῆς διανοίας. Τὴν πρώτην τῶν ἀναγκῶν τούτων ἐπαγγέλλεται νὰ θεραπεύσῃ τὸ κατάστημα τοῦ ἀοιδίμου Εὐαγγέλη Ζάππα, δηλ. τὸ Ζάππειον, εἰς τὴν δευτέραν ἀφορᾷ τὸ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἰδρυθὲν Πανεπιστήμιον καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Σίνα ἀνεγειρομένη Ἀκαδημία, εἰς δὲ τὴν τρίτην καὶ σπουδαιοτάτην ἀνάγκην ἀνταποκρίνεται τὸ θέατρον... Τοιαύτη εἶναι ἡ ἔξοχος κλῆσις καὶ ὑπερτάτη ὑπηρεσία τοῦ θεάτρου, ταπτομένου ἐκ παραλλήλου μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Ἀκαδημίας» (σ. 13). «Ὅτε ὁ Ραγκαβῆς ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Γεώργιος Βασιλείου ἐγένετο Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς πρὸς ἴδρυσιν Ἐθνικοῦ Θεάτρου, ἔσπευσε νὰ ἐκθέσῃ εἰς αὐτὸν τὰς ιδέας του περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀπὸ 24-12-1874 ἐπιστολῇ, ἐν τῇ ὁποίᾳ μετὰ ἄλλων γράφει: «Τὸ θέατρον, τὸ ἐθνικὸν δηλαδὴ θέατρον, θεωρῶ ὡς ἐν τῶν ἰσχυροτέρων μέσων ἐθνικῆς προόδου, δόξης καὶ ἀκόμῃ ἐθνικοῦ προσηλυτισμοῦ. Τὸ θέατρον ἐνεργεῖ ἐπὶ τῶν ἡθῶν, εἶναι τὸ σχολεῖον τῶν ηὔξημένων, εἶναι ὁ ἄμβων καὶ ἡ ἐστία τοῦ ἐξευγενισμοῦ» (σ. 128). «Ὅτε δὲ μετὰ 13 ἔτη ὁ Ραγκαβῆς ἔμαθεν ὅτι τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ τὸν καταρτισμὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἀνέλαβεν ὁ Ἀνδρέας Συγγρὸς—διότι ἐν τῷ μετὰ ἄλλαι ἐπιρροαὶ ἔπεισαν τὸν Ζάππαν νὰ ἰδρύσῃ (ἀντὶ θεάτρου) τὸ Παρθεναγωγεῖον εἰς Κωνσταντινούπολιν»—ὅπως περιχαρῆς ἀπηύθυνεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐθνικὸν ἐκεῖνον εὐεργέτην μετὰ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι οὗτος διὰ τὴν ἀνέγερσιν τοῦ ναοῦ τούτου τῆς ποιήσεως «θέλει δρέψῃ δόξαν τοῦλάχιστον ἴσην, ἀν μὴ διπλασίαν, πρὸς τὴν τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἀκαδημίας» (σ. 231).

Εἰς τὸν Πρόεδρον τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου «Παρνασσὸς» προέτεινεν ὁ Ραγκαβῆς τὴν ἴδρυσιν «Ἐταιρείας τῶν φιλοβιβλων» πρὸς δημοσίευσιν πρωτοτύπων ἑλληνικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐνίσχυσιν δοκίμων Ἑλλήνων συγγραφέων (σσ. 57-58).

Ἰδιαιτέρας σελίδας (218-224) τοῦ κώδικος καταλαμβάνουν τὸ σχέδιον καὶ ὁ

κανονισμός ιδρύσεως Ἀκαδημίας, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι ἤδη γνωστά, διότι ἔχουν πολλάκις δημοσιευθῆ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ραγκαβῆ εἰς διάφορα περιοδικά, καθὼς καὶ εἰς τὰ «Ἀπομνημονεύματά» του.

Ὡς μέλος τῆς ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας συσταθείσης ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς πρὸς ἀνέγερσιν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου ὁ Ραγκαβῆς ἀποστέλλει ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἐφορον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐν τῇ ὁποίᾳ διαφωνεῖ καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν καὶ ὡς πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ ἀνεγειρομένου κτιρίου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ὅμως προτείνει, ὅπως ὡς πρὸς τὴν διαρρύθμισιν τηρηθῆ ἢ κατ' ἐποχὰς διαίρεσις, δηλαδὴ ὅπως μία ἢ περισσότεραι αἰθούσαι περιλαμβάνωσι τὰ εὐρήματα μιᾶς ἐποχῆς τῆς καλλιτεχνίας, παρὰ δὲ τὰς κυρίας αἰθούσας ὑπάρχωσι δωμάτια διὰ τὰς μικρὰς ἀρχαιότητας, ἀνωθεν δὲ ἢ κάτωθεν ἕτεραι αἰθούσαι, ἐπικοινωνοῦσαι διὰ κλιμάκων καὶ προωρισμέναι διὰ τὰ γύψινα ἐκμαγεῖα τῶν ἐν τοῖς ξένοις μουσείοις κατατεθειμένων ἔργων τῆς αὐτῆς ἐποχῆς (σσ. 25-28).

Ὁ κώδιξ περιέχει ἐπίσης ἐπιστολὴν τοῦ Ραγκαβῆ πρὸς τὸν Heinrich Schliemann εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν (5/17-7-1876, σ. 293) καὶ ἀντίγραφον ἐπιστολῆς τοῦ Γερμανοῦ λυρικοῦ Emanuel Geibel πρὸς τὸν Γερμανὸν συγγραφέα καὶ δημοσιογράφον Grossen (26-9-1879, σσ. 81-84), ἐν τῇ ὁποίᾳ οὗτος γράφει, ὅτι λόγῳ ἀσθενείας ἀναγκάζεται νὰ παραιτηθῆ τῆς μεταφράσεως εἰς τὴν γερμανικὴν τοῦ ποιήματος τοῦ Ραγκαβῆ «Διονύσου πλοῦς» καὶ ὅτι μία κατὰ λέξιν μετάφρασις οὔτε δυνατὴ εἶναι, οὔτε ἐνδείκνυται.

Β'. ΔΩΡΕΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΡΙΖΟΥ - ΡΑΓΚΑΒΗ

Ἡ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ κ. Νικ. Ραγκαβῆ δωρηθεῖσα συλλογὴ περιλαμβάνει 60 περίπου ἔγγραφα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκογενειακῆς φύσεως, καλύπτει περίοδον ἐνὸς αἰῶνος καὶ πλέον καὶ συμβάλλει ἐπίσης εἰς τὴν ἀκριβεστέραν γνῶσιν τῆς ἱστορίας καὶ τῆς δράσεως τῆς οἰκογενείας Ραγκαβῆ.

Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης ἀναφέρομεν τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικὰ ἔγγραφα καὶ ἐπιστολάς:

1) Χρεωστικαὶ ὁμολογίαι διὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν σχολὴν τῆς Ζαγοράς (1804).

2) Προικῶν τῆς πατρικῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου-Ραγκαβῆ καὶ ἰδίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Ζωΐτσας, τὸ γένος Εὐσταθίου Λαπάτη ἐκ Ζαγοράς.

3) 14 ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀλεξ. Ραγκαβῆ καὶ τῆς συζύγου του Καρολίνας, τὸ γένος Σκην (Skene), πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις σπουδάζοντα Χ. Παρμενίδην (1847-1851). Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν, τὴν ἀπὸ 17/29-3-1847 ἐπιστολὴν, ὁ Ραγκαβῆς γράφει:

«Δημηγορεῖτε ὅπου καὶ ἂν εὕρισκεσθε ὑπὲρ τῆς μεγάλης Πατρίδος μας, διότι οἱ καιροὶ φαίνονται ὅτι ὠριμάσθησαν καὶ εἶναι ἀνάγκη ἢ κοινὴ γνώμη νὰ ἐννοήσῃ ὅτι πρέπει νὰ φύγουν οἱ Τοῦρκοι, ἀλλὰ τὸ κληρονόμημά των νὰ τὸ λάβωσιν ὄχι οἱ ἀνεπιθύμητοι καὶ οἱ καραδοκοῦντες, ἅπαγε καὶ τρεῖς ἅπαγε!, ἀλλὰ οἱ νόμιμοι κληρονόμοι».

4) Ἔγγραφον τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας πρὸς τὸν Ραγκαβῆν, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι οὗτος εἶχε λάβει μετὰ τοῦ Χαρ. Χριστοπούλου χρηματικὸν ποσὸν πρὸς ἀνέγερσιν βιβλιοθήκης ἐν Ἀνδριτσαίνῃ (8-7-1863).

5) Γνωμοδότησις τοῦ Ραγκαβῆ περὶ συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν θεατρικὴν καὶ μουσικὴν ἔκθεσιν τῆς Βιέννης (9-9-1891), ὅπου ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δημόδης μουσικὴ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἔχει γνησίαν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν καταγωγὴν —ὁ Καλαματιανὸς χορὸς, φέρ' εἰπεῖν, ἔχει κατὰ τὸν Ραγκαβῆν τὸν ρυθμὸν τοῦ ἐξαμέτρου— καὶ προτείνει, ὅπως ἀποσταλοῦν εἰς τὴν ἔκθεσιν οἱ μουσικοὶ Νάζος καὶ Σπάθης, καθὼς καὶ λόγιός τις ἐντριβῆς πρὸς ἐκτέλεσιν παραστάσεως ἀρχαίου δράματος.

6) Συλλυπητήριοι ἐπιστολαὶ, ψηφίσματα ἰδρυμάτων καὶ ἄρθρα ἐφημερίδων ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Ἀλεξ. Ραγκαβῆ (17-1-1892).

7) Σημειώματα, ἔντυπα, πιστοποιητικὰ καὶ ἐπιστολαὶ περὶ τῆς βυζαντινῆς καταγωγῆς τῶν οἰκογενειῶν Ρίζου καὶ Ραγκαβῆ, διάγραμμα τοῦ γενεαλογικοῦ δένδρου τῆς οἰκογενείας Ραγκαβῆ, κ.ἄ.

Τὸ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν Ραγκαβῆ δωρηθὲν ἀρχεϊκὸν ὑλικὸν ἀποτελεῖ πολύτιμον πηγὴν ὄχι μόνον διὰ τὴν βαθυτέραν γνῶσιν τῆς μεγάλης καὶ πολυπλεύρου φυσιογνωμίας τοῦ Ἀλεξάνδρου Ρίζου-Ραγκαβῆ, ἀλλὰ καὶ γενικῶς διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος.

ZUSAMMENFASSUNG

Der ehemalige griechische Botschafter Alexander Rizo-Rangabé, wohnhaft in London, und sein Bruder General Nikolaus Rizo-Rangabé, wohnhaft in Athen, haben der Akademie der Wissenschaften zu Athen folgende unedierte Manuskripte aus ihrem Familienarchiv gespendet:

A. Spende von Alexander Rizo - Rangabé (London).

1. Zehn (10) Originalbriefe (1856-1857) von Alexander Rizo-Rangabé, dem bekannten griechischen Gelehrten und Politiker des 19. Jahrhunderts, an seinen Freund Constantin Schinas, griechischen Gesandten in Wien und in München. Der Hauptinhalt dieser Briefe ist folgender:

Rangabé, der damals Aussenminister Griechenlands war, weist den Vorwurf seitens des österreichischen Aussenministers Karl Buol, dass er ein Preussenfreund war, zurück; fragt, ob die österreichische Regierung nicht dazu beitragen möchte, dass die Grossmächte Europas dem kleinen Griechenland nicht Unrecht tun!; berichtet, dass sein Entwurf über den Abschluss eines Erbschaftsabkommens zwischen Österreich und Griechenland den Neid des österreichischen Gesandten in Athen erweckt hat; und empfiehlt dem griechischen Gesandten Schinas, dass er unter irgendeinem Vorwand nach München und Württemberg reist und die dortigen Regierungen überredet, dass das Überwachungsrecht auf der Donaumündung nach der Zahl der durchfahrenden Schiffe jeder Nation geregelt werden soll. Dadurch hofft Rangabé, dass ein bedeutender Teil dieses Rechtes, von Österreich abgenommen, auf Griechenland fallen dürfte. Ferner schlägt Rangabé vor, dass der Stifter der Athener Akademie Simon Sinas von dem Stiftungskapital nur 300.000 Drachmen ausgeben, die übrigen 500.000 Drachmen aber für das Erhalten des Gebäudes, für Honorare, Gehälter und Preise und für die Inanghaltung der Akademie deponieren soll.

2. Handschriftlicher Codex von Alexander Rizo-Rangabé (220 × 175, Seiten 298, davon 212 geschriebene), der folgendes enthält:

67 Briefe, Entwürfe für die Errichtung eines Nationaltheaters, eines archäologischen Museums und einer Akademie der Wissenschaften in Athen, eine Namenliste nebst Geburtsdaten der 12 Kinder von Rangabé, eine Liste der ihm verliehenen 12 Orden, eine Liste derjenigen von seinen Werken, die in Fremdsprachen übersetzt wurden, und andere Notizen.

Die meisten Briefe von Rangabé, geschrieben als er Gesandter Griechenlands in Berlin war (1874-1887), sind an Georg I., König von Griechenland, und an die griechischen Minister Alexander Koumoundouros, Johann Delijannis, Theodor Delijannis, Epaminondas Deligeorgis und Charilaos Trikoupis gerichtet. Darin ist Rangabé von der Überzeugung durchdrungen, dass die Griechen die natürlichen Erben der Türken auf dem ganzen Balkan sind, denn diese Nation ist an Geist und Kultur den übrigen Balkanvölker überlegen. Die noch unterjochten Griechen sollen den Befreiungskampf gemeinsam mit ihren nördlichen Nachbarvölkern führen, Griechenland aber soll als Staat vorsichtig handeln, militärisch vorbereitet sein und doch sich neutral verhalten, damit es die Sympathie der Grossmächte gewinnt und dadurch den diplomatischen Sieg. Ferner soll Griechenland Europa «par un coup de théâtre» überraschen, wie z. B. durch die prompte Tilgung der alten Staatsschulden durch eine neue Anleihe, durch finanzielle und militärische Reformen, durch kulturelle Einrichtungen (Gründung einer Akademie der Wissenschaften) und vor allem durch die Versöhnung der politischen Parteien und die Bildung einer starken Regierung.

Drei Briefe von Rangabé an Constantin Zappas, an Georg Basileiou und an Andreas Syngros handeln von der Gründung eines Nationaltheaters, denn das Theater ist nach

Rangabés Ausdruck «die Schule der Erwachsenen und ein von den wirksamsten Mitteln zur Verfeinerung der Sitten und zum Fortschritt und Ruhm der Nation». Ein anderer Brief, an den Präsidenten des Vereines «Parnassos» gerichtet, spricht von der Gründung einer «Gesellschaft der Bücherfreunde» zwecks Veröffentlichung von Originalwerken und Unterstützung der neuen Autoren. Treffende Ratschläge gibt Rangabé, als Mitglied einer Aufsichtskommission zur Gründung eines archäologischen Museums, in Bezug auf die Einteilung und Einrichtung der Räume für die auszustellenden Kunstwerke und -sammlungen verschiedener Epochen des Altertums.

B. Spende von Nikolaus Rizo - Rangabé (Athen).

Es handelt sich um eine Sammlung von verschiedenen Urkunden und Briefen der Familie Rangabé, wie z. B. Testamente der Grosseltern mütterlicherseits von Alexander Rizo-Rangabé, Mitgiftkontrakt zwischen seiner Eltern, 14 Briefe von Rangabé und seiner Frau Karoline an einen griechischen Studenten in Paris namens Ch. Parmenides, eine Äusserung von Rangabé über Griechenlands Teilnahme an der Theater- und Musikausstellung in Wien (1891), ein Stammbaum der Familie Rangabé und andere mehr.